

SALDIRGANLIĞIN KÖKENİ

Asis. Dr. Berka ÖZDOĞAN
Eğitimde Psikolojik
Hizmetler Bölümü

Son yıllarda özellikle gençler arasında artan suç niteliğinde ve saldırgan davranışlar uluslar arası bir sorun durumuna gelmiştir. Giderek önem kazanan bu ruhsal ve çevresel sorun, ruh sağlığını, eğitimi ve hukuk dallarını ilgilendirmektedir.

Saldırganlık üzerine yapılan araştırmalar zorlanmalı gelişim dönemlerinin türlü ruhsal bozukluklara ve saldırgan eğilimlerin etkinlik kazanmasına ortam hazırladığını göstermiştir. Çoğu kez, görünürde önemsiz bir neden, bu dönemi yaşamakta olan gençlerde saldırgan eğilimlerin dışa vurulması için yeterli bir neden olabilmektedir. Yine bu dönemde iç salgı bezlerinde ortaya çıkan değişimler, üzerinde durulması gereken önemli hususlardan biridir. Bu konuda E. Tomorung'un (1970) yaptığı bir araştırmada;

1) 14 - 18 yaşları arasındaki çocukların çoğunda salgı bezlerinin çalışmalarında bozukluklar görülmüştür. Buna bağlı olarak kız ve erkek çocuklarda bir yandan duygusal düzensizlik, korku, engellenme ve çevreyle ilişki azlığı, diğer yandan tiroid azlığı veya çokluğuna bağlı bozukluklar ve bazı deneklerde guatr görülmüştür. Bunun yanısıra kızlarda çeşitli regel bozukluklara rastlanmıştır. Aynı zamanda davranış bozukluğu gösteren bu çocuklarda, yukarda saydıklarımızın yanısıra anne sevgisinin eksikliği ana - baba tarafından anlaşılama veya eğitimcilerin yanlış davranışları diğer nedenler olarak saptanmıştır.

2) Nevrotik belirtiler, psikoz belirtiler, psikopat belirtiler

ve özellikle şizofreni belirtileri gösteren gençlerin saldırgan davranışlarda buldukları saptanmıştır. Kafa travmaları ve zehirlenmeler, zekâ gerilikleri veya beyindeki herhangi bir organik bozukluk da saldırgan davranışlara neden olmaktadır.

Saldırganlığın kökeni üzerine tartışmalar günümüze dek süregelmektedir. Ortadoks psikanalitik grup, saldırganlığın kökenini biyolojik temellere dayandırmaktadır. Ordakos psikanalitik görüşün temelini atan Freud'a göre davranışlarımıza yön veren yaşam içgüdüğü ve ölüm içgüdüğüdür. Yaşam içgüdüğü bireysel yaşamın ve insan ırkının sürekliliğini sağlar. Açlık, susuzluk ve cinsellik bu sınıflamaya girer. Yaşam içgüdüğü çalıştıran enerji türüne *Libido* denir. Freud yıkıcı içgüdüğü olarak nitelendirdiği ölüm içgüdüğüne yaşam içgüdüğüne oranla daha kapalı bir biçimde işlemiştir. «Yaşamın amacı ölümdür» diyen Freud her insanda bilincinde olmadığı bir ölüm isteğinin var olduğuna inanmıştır. Freud'a göre yaşam ölüme giden dolaylı bir yoldur. Ölüm içgüdüğüne önemli bir türevi saldırganlık dürtüsüdür. Freud'a göre saldırganlık, gerçekte insanın kendine yönelik olan yıkıcı eğilimlerinin dış dünyadaki nesnelere çevrilmesidir. İnsan diğer insanlarla savaşıyor ve onlara karşı yıkıcı davranışlar geliştirir, çünkü kendini yok etme isteği yaşam içgüdüğüne gücü tarafından engellenmiştir. Yaşam ve ölüm içgüdüğü yada türevleri birbirini etkisiz kılabilirler yada biri diğerinin yerine geçebilir. Örneğin yeme eyleminde açlık ve yıkım birbirine geçmiştir, doyum yiyeceği ısırma, çiğneme ve yutma hareketleri ile sağlanır. Cinsel içgüdüğünün türevi olan sevgi, ölüm içgüdüğüne türevi olan nefreti nötrleştirebilir yada sevgi nefretin, nefret sevginin yerine geçebilir. Buna karşın çevrecilerde öğrenmenin ve deneyimlerin saldırganlığın doğuşunda önemli rolü olduğunu ileri sürmektedirler (K. W. Basch 1975).

K. Lorenz (1963) saldırgan davranışı biyolojik açıdan ele alıp incelemiştir. Karmaşık saldırgan davranışı basit bir içgüdü modeline tanımlamaya çalışmıştır. K. Lorenz'e göre saldırgan davranış zaman, zaman iç ve dış şartlara bağlı olan bir içgüdüdür. Bu içgüdü aradığı objeyi bulamazsa saldırgan davranış ortaya çıkar. Örneğin, acıkan bir hayvan veya insan yiyecek birşeyler bulmak için aranmaya başlar, eğer bulamazsa saldırgan davranış ortaya çıkar. Bu somut ve bir amaca yönelmiş

çaba, önceden programlanmış içgüdüsel davranış, kendine özgü nesneyi bulduğu zaman ortadan kalkar.

Canlılarda saldırgan davranışlar yaşamın ilk günlerinden itibaren görülmeye başlar. Doğuştan beyin saldırgan davranışlara hazırdır (D. Ploog 1972).

W. R. Hess'in (1969) beynin elektrikle uyarılması üzerine yaptığı araştırmalardan sonra görülmüştürki; saldırgan davranış diğer içgüdüsel davranışlardan ayrılamaz. Hayvanlar üzerine yapılan araştırmalarda, beyin kabuğunun altında bulunan ruhsal yaşam için önemli merkezlerden biri olan Hipotalamus uyarıldığı zaman saldırgan davranışlar görülmüştür. Hipotalamusun aynı zamanda diğer birçok içgüdüsel davranışların merkezi olduğu saptanmıştır (Yeme, içme, cinsel davranışlar gibi). İnsan saldırganlığını sadece içgüdü modeli ile tanımlamanın doğru olmayacağını daha sonraları K. Lorenz'de kabul etti. Eğer sadece içgüdü modeli ile tanımlansaydı saldırganlığa özel bir anlatım ve özür tarzı bulunmuş olurdu.

Çevreci ruhbilimcilerin, toplumbilimcilerin, insanbilimcilerin saldırgan davranış konusunda içgüdüsel modele karşı benimsedikleri karşı koyma modelidir. Karşı koyma modelinde, saldırgan davranış engellenme sonucu ortaya çıkar. Engellenme bir amaca yönelmiş davranışın bir engelle karşılanması olayıdır. Böyle bir durumda, saldırgan davranışın kökenini oluşturur. Genel olarak söylenebilirizki her saldırgan davranış bir engellenmeyi izler. Nevarki engellenme her zaman doğru dan doğruya saldırgan davranışı ortaya çıkarmıyabilir, ancak dolaylı saldırgan davranışlar görülür. Saldırganlığın yöneltildiği nesne, gerçekten kızgınlık duyulan değil fakat onun yerine konan başka bir nesnedir. Örneğin; 4 yaşındaki H elindeki sopa ile babasına vurmak ister, fakat babasına vuramaz, çünkü bu saldırgan davranışın bir ceza ile karşılanacağını bilir. Yanında duran köpeğe vurur. Böyle bir örnekte, kuvvetli bir saldırganlık ve engellenme ile saldırganlığın sistemli bir birleşimi vardır. (D. ploog 1975).

Doard'da (1939) saldırganlığı öğrenme kuramına göre açıklamakta, saldırgan davranışın caza ve ödül sonucu öğrenildiği savunmaktadır. Doard'a göre ruhsal açıdan saldırgan davranış bir olay sonucu ortaya çıkar. Kendiliğinden saldırgan bir davranış bu görüşe göre red edilir.

Yukarda görüldüğü gibi bütün tartışmalar temel olarak kalıtımsal ve çevresel etkenler üzerinde sürmektedir. Çoğunlukla saldırganlığı dolaylı ve dolaysız zor kullanarak başkasına zarar vermektir şeklinde tanımlamaktadırlar. Ancak burada biyolojik saldırganlık düşünülmemektedir. Biyolojik saldırgan davranışta, ya yiyecek bulma, açlığı giderme ya da bir yuva alanını savunma görülür. Maymunların davranışlarını incelediğimiz zaman iki tür davranış olduğunu görürüz.

1 — Saldırgan itici davranış; bu tür davranışlar tehlikeli başlar, kovalama ve hatta bir başka maymunu ısırma kadar gidebilir. Burda kovalama ve ısırma dahi saldırgan davranışın içine sokulamaz. Çünkü bu gibi davranışlar cinsel davranışın başlangıcında da görülebilir.

2 — Bir topluluğa yönelik, benimseyici davranış; bu tür davranışlar maymunun bir grup içine girmesini, diğer maymunlar tarafından kabul edilmesini sağlar.

Maymunları gruplarından ayırarak yapılan birçok araştırma bize göstermiştir ki; normal ve gelişmiş çevresel ve cinsel davranış için yaşamın ilk haftaları ve aylarındaki yaşanan çevresel ilişkiler önemlidir. Çevreyle olan ilişkilerdeki bozuklukların derecesi maymunun gruptan ayırd edilme süresine bağlıdır. Aynı tür araştırmalar yetiştirme yurtlarındaki çocuklar üzerinde de yapılmıştır. Anneden ve arkadaş gruplarından 6 ay gibi bir süre ayrı kalmak bir daha düzeltilemeyecek davranış bozuklukları ortaya çıkarır (D. Ploog 1975).

Eğer insan biyolojik hayvan olarak nitelendirilirse ve insan davranışları biyolojik kalıtım açısından ele alınırsa, saldırgan davranışın denetiminden söz etmek yararsızdır. Bu düşünce tarzı çevresel ve kültürel etkenleri küçümsemektedir. Doğal olarak insan bir biyolojik varlıktır, fakat aynı zamanda bir çevre içinde yaşamaktadır ve bu çevreden etkilenmektedir. Saldırganlığın biyolojik kökeni olsada dış etmenler nedeniyle biçimlenir, çevre tarafından geliştirilir yada engellenir.

Sonuç olarak denilebilir ki; içgüdüsel veya öğrenilmiş saldırgan davranış çeşitli nedenlerle yanlış tanımlanmaktadır. İnsan davranışı çevre tarafından yönlendirilirken, kalıtım tarafında belirlenmektedir. Bir diğer deyişle, saldırgan davranış

nışın değerlendirmesi yapılırken çevresel ve kalımsal etmenler birlikte göz önünde tutulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Dollard, J., L. W. Dobb : Frustration und Aggression.
Deutsche Bearbeitung: E. Mader. Berlin, 1971.
- Geçtan, E. : Çağdaş İnsanda Normal Dışı Davranışlar. Ankara 1978.
- Hess, W. R. : Das Zwischenhirn. Syndrome, Lokalisation, Funktionen.
Basel, 1969.
- Lorenz, K. : Das Sogenante Böse. Wien, 1963.
- Ploog, D. : Kommunikation in Affengesellschaften und deren Bedeutung für die Verständigungsweisen des Menschen, Neue Anthropologie, 2. Teil, 98 - 178, 1972.
- Tomorug, E. Rotescu, I : Pubertatskrise und Selbstmord, Donau Symposium Budapest, 1970.